

Lagutskottet

Statsrådets redogörelse för den inre säkerheten

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse för den inre säkerheten (SRR 6/2025 rd): Ärendet har lämnats till lagutskottet för eventuellt utlåtande till förvaltningsutskottet. Tidsfrist: 5.11.2025.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Eeva Koivunen, inrikesministeriet
- polisöverinspektör Sami Ryhänen, inrikesministeriet
- specialsakkunnig Markus Alanko, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Sampo Brander, justitieministeriet
- överdirektör Pasi Kumpula, Domstolsverket
- statsåklagare Mikko Männikkö, Åklagarmyndigheten
- ledande offentligt rättsbiträde Terhi Kankaanpää, Rättstjänstverket
- enhetschef Antti Kanerva, Brottspåföljdsmyndigheten
- polisdirektör Janne Paavola, Polisstyrelsen
- verksamhetsledare Leena-Kaisa Åberg, Brottsofferjouren.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Finlands Advokater
- professor Kimmo Nuotio.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I redogörelsen beskrivs omvärlden för den inre säkerheten och förändringarna i den samt fastställs de viktigaste prioriteringarna och målen för politiken för den inre säkerheten under de kommande åren. Det är den tredje redogörelsen för den inre säkerheten som lämnats till riksdagen. Lagutskottet bedömer redogörelsen utifrån sitt eget ansvarsområde.

Utlåtande LaUU 8/2025 rd

Statsrådet har förelagt riksdagen en redogörelse för den inre säkerheten en gång per valperiod. I den första redogörelsen hade den inre säkerheten avgränsats till att gälla endast aktörer inom inrikesförvaltningen (se LaUU 14/2016 rd, s. 2). Den andra redogörelsen utgick från en bredare säkerhetsuppfattning och behandlade den allmänna utvecklingen av säkerheten i ett vidare, vardagligt perspektiv. Redogörelsen utarbetades tvärsektoriellt och en bred skara aktörer hördes. Också i den redogörelsen prioriterades emellertid inrikesministeriets förvaltningsområde och genomförandet av straffansvaret, och straffprocesskedjan fokuserade på polisens roll (se LaUU 16/2021 rd, s. 2).

Den nu aktuella redogörelsen fokuserar i sin tur på förändringarna i den yttre säkerhetsmiljön och vilka följder de har för den inre säkerheten och myndigheternas omvärld. Bakgrunden till detta är att Finlands yttre säkerhetsmiljö har förändrats på ett fundamentalt och långvarigt sätt på grund av Rysslands anfallskrig mot Ukraina. På grund av dessa förändringar har följande fokusområden valts för redogörelsen: allvarlig ungdoms- och gängkriminalitet, organiserad brottslighet, våldsbejakande extremistiska rörelser och terrorism, olaglig och omfattande invandring, informationspåverkan, främmande staters spionageverksamhet, hot mot kritisk infrastruktur samt störningar och undantagsförhållanden som hotar civilbefolkningen. Redogörelsen bildar tillsammans med den utrikes- och säkerhetspolitiska och den försvarspolitiska redogörelsen en helhet av tre säkerhetsredogörelser.

Lagutskottet anser att det med tanke på förändringarna i den yttre säkerhetsmiljön och de omfattande följder de har på den inre säkerheten är motiverat att den aktuella redogörelsen tar fasta på specifika fokusområden. Viktiga fokusområden med tanke på lagutskottets ansvarsområde är till exempel bekämpning av allvarlig ungdoms- och gängkriminalitet samt organiserad brottslighet. Med avseende på lagutskottets ansvarsområde har den valda infallsvinkeln dock begränsat hur och i vilken omfattning teman och aktörer som anknyter till rättsvården har behandlats i redogörelsen. Redogörelsen har till denna del i likhet med tidigare redogörelser i första hand utarbetats med tanke på inrikesministeriets förvaltningsområde och fokuserar exempelvis på polisens roll i straffprocessen, även om kedjan omfattar flera aktörer och verksamhetsområden inom rättsvården som hör till justitieministeriets förvaltningsområde (bl.a. åklagare, domstol, rättshjälp och verkställighet av straff). Lagutskottet anser att man vid bedömningen och utvecklingen av den inre säkerheten också bör ta hänsyn till vilken betydelse rättsvården och aktörerna inom rättsvården har i straffprocesskedjan.

Tillståndet för och utvecklingen av rättsvården bedöms separat nästa höst när statsrådet lämnar riksdagen en redogörelse för rättsvården. Under förra valperioden lämnades den första redogörelsen om rättsvårdens verksamhetsförutsättningar (SRR 13/2022 rd). I samband med behandlingen av redogörelsen förutsatte riksdagen att en ny redogörelse lämnas före utgången av september 2026 (RSk 84/2022 rd, LaUB 31/2022 rd). Trots att det utarbetas en separat redogörelse för rättsvården anser lagutskottet att det fortfarande finns ett behov av att med tanke på den inre säkerheten beakta betydelsen av rättsvården och rättsvårdens aktörer i redogörelsen för den inre säkerheten. Det centrala i redogörelsen för rättsvården är emellertid att bedöma rättsvårdens ekonomiska verksamhetsförutsättningar och tryggheten av dem. Det rör sig alltså om två separata redogörelser som bägge behövs. Utskottet anser att man inom statsrådet och mellan ministerierna i fortsättningen bör fästa större uppmärksamhet vid det inbördes förhållandet mellan redogörelserna, re-

Utlåtande LaUU 8/2025 rd

dogörelsernas innehåll samt samordningen av beredningen och tidtabellerna för dem för att säkerställa att olika förvaltningsområden beaktas på behörigt sätt.

Brottslighet

Enligt redogörelsen är brottsligheten generellt sett på en rätt så stabil nivå. Också brottsligt beteende bland ungdomar har minskat under de senaste åren. Redogörelsen lyfter emellertid på goda grunder fram den ökade allvarliga ungdoms- och gängkriminaliteten. Brotten är koncentrerade till en liten grupp ungdomar som gör sig skyldiga till upprepade allvarliga brott. Ett oroväckande fenomen är också att gängkriminaliteten ökar och att verksamheten i vissa gäng blivit mer professionell och organiserad. Det är viktigt att brottsspiralen för unga bryts och att de unga får hjälp att frigöra sig från brottslig verksamhet i ett så tidigt skede som möjligt. Den straffrättsliga kontrollen ska vara effektiv, men dessutom behövs mångsidiga, multidisciplinära stödåtgärder och förebyggande åtgärder.

Finland hör till de länder där det förekommer minst organiserad brottslighet. Den samhälleliga stabiliteten tryggas bland annat av politisk verksamhet, administrativ stabilitet, internationellt samarbete, lagstiftning och rättssystem. De observationer som har gjorts under de senaste åren tyder dock på att den organiserade brottsligheten växer samt blir grövre och mer internationell också i Finland. Inom den organiserade brottsligheten strävar man efter att rekrytera ungdomar och fortsätta verksamheten också i fängelserna. Enligt lagutskottet är det viktigt att effektivt bekämpa organiserad brottslighet på olika sätt, bland annat genom intensivt samarbete mellan myndigheterna och genom att minska vinningen av brott och öka risken för att åka fast. Det är också viktigt att stoppa den organiserade brottsligheten från att nästla sig in i samhällets grundläggande strukturer. Dessutom bör uppmärksamhet fästas vid det ökade narkotikabruket och den ökade narkotikahandeln, eftersom de gynnar den organiserade brottsligheten.

Redogörelsen tar fasta på att den it-relaterade brottsligheten har ökat. Också enligt lagutskottets uppgifter utgör den ökade it-relaterade brottsligheten ett betydande problem i Finland. Utvecklingen av artificiell intelligens ger brottslingarna nya verktyg och möjligheter till mer omfattande brott. Utvecklingen av artificiell intelligens möjliggör också nya typer av brott. Omfattande dataintrång kan orsaka betydande skador för ett stort antal offer, vilket understryker vikten av beredskap.

Också risken för säkerhetsavvikelser vid Brottspåföljdsmyndigheten har ökat. Antalet fångar har ökat betydligt under de senaste åren i och med att lagstiftningen har skärpts. I synnerhet de slutna fängelserna lider av stor överbeläggning. Antalet fångar väntas fortsätta öka under de kommande åren. Lagutskottet betonar med hänvisning till sina tidigare ställningstaganden att de knappa ekonomiska resurserna och personalresurserna samt det otillräckliga antalet fängplatser utgör en betydande risk för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet och för säkerheten i fängelserna (se bl.a. LaUU 7/2025 rd).

Lagutskottet fäster i detta sammanhang också uppmärksamhet vid ställningen för brottsoffer, eftersom den har behandlats knapphändigt i redogörelsen. Av väsentlig betydelse för att minska skadorna till följd av brott är de stödtjänster som erbjuds brottsoffren och att offrens behov beaktas i straffprocessen. Stödtjänsterna hjälper brottsoffret att klara sig efter brottet och förbereda sig

Utlåtande LaUU 8/2025 rd

för straffprocessen. De bidrar också till en smidig straffprocess och verkställandet av straffansvaret. Det är därför befogat att vid bedömningen och utvecklingen av den inre säkerheten fästa uppmärksamhet vid brottsoffrens ställning och hur offren kan skyddas och stödjas.

Straffprocesskedjan och resurserna för den

Enligt redogörelsen ska målet vara att öka den operativa personalen inom polisen med totalt 10 procent under de två följande regeringsperioderna, till en nivå av minst 8 800 årsverken. Enligt redogörelsen ska verksamhetsförutsättningarna för de myndigheter som är centrala för den inre säkerheten, de myndigheter inom justitieförvaltningen som hör till kedjan för straffrättsvården och domstolsväsendet säkerställas, och finansieringsgrunden för dem tryggas. Redogörelsen tar emellertid inte närmare fasta på hur den föreslagna ökningen av polisens personalstyrka påverkar arbetsmängden och resursbehoven för aktörerna inom rättsvården.

Redogörelsen innehåller ingen bedömning av hur stora tilläggsanslag en ökning av polisens personal på det sätt som nämns ovan skulle innebära. Det har uppskattats att varje euro som polisen använder för brottsbekämpning medför kostnader på i genomsnitt 1,36 euro för aktörerna inom justitieministeriets förvaltningsområde. Det är enligt utskottet motiverat att se över denna genomsnittskoefficient med beaktande av att det behövs fler fängplatser på grund av överbeläggningen i fängelserna. Om polisens preliminära mål att öka anslagen för brottsbekämpning 2026 med 16 miljoner euro i förhållande till 2025 uppnås, skulle det enligt nuvarande beräkningssätt innebära ytterligare kostnader på cirka 22 miljoner euro för justitieministeriets förvaltningsområde. Om polisens resurser däremot ökas ytterligare på det sätt som föreslås i redogörelsen för den inre säkerheten och tilläggsresurserna riktas uttryckligen till brottsbekämpning, har det ofrånkomligen återverkningar på arbetsmängden och anslagsbehoven för aktörerna inom rättsvården.

Lagutskottet betonar därför att resurserna till polisen, som hör till inrikesministeriets förvaltningsområde, och allokeringen av resurserna till brottsutredning alltid inverkar på arbetsmängden och resursbehoven hos aktörerna inom rättsvården, som hör till justitieministeriets förvaltningsområde, såsom åklagarna, domstolarna, rättshjälpen och Brottspåföljdsmyndigheten. Alla aktörer i straffprocesskedjan bör ha tillräckliga och proportionerliga resurser för att straffprocessen ska vara effektiv och smidig. När man beslutar om anslagen är det därför viktigt att behandla straffprocessen som en helhet, så att det inte uppstår flaskhalsar i olika delar av kedjan (se LaUU 7/2025 rd och LaUU 1/2025 rd och de tidigare ställningstaganden som nämns där). Utskottet betonar också vikten av samarbete mellan olika ministerier och myndigheter vid allokeringen av resurser och verksamhet i de tvärsektoriella behandlingskedjorna (se LaUU 7/2025 rd).

Lagutskottet noterar också att polisens verksamhet i kedjan har effektiviserats i och med den tilläggsfinansiering som beviljats redan tidigare. Detta har i väsentlig grad påverkat senare aktörer i kedjan, eftersom till exempel antalet ärenden som kommer till åklagarna för behandling har ökat betydligt. Motsvarande tilläggsresurser har inte riktats till andra aktörer, vilket har negativa konsekvenser för hur snabbt och smidigt straffprocessen förlöper. Utskottet har dryftat situationen närmare i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2026 (se LaUU 7/2025 rd). Enligt yttranden till utskottet väntas situationen försämrats under de närmaste åren så att de mål som ställts upp i redogörelsen för rättsvården sannolikt inte kommer att nås trots de permanenta tilläggsanslag som anvisats för att trygga rättsvården. Med hänvisning till det som sägs ovan be-

Utlåtande LaUU 8/2025 rd

tonar utskottet vikten av att de tilläggsresurser som anvisats för polisens brottsutredning beaktas på behörigt sätt vid fördelningen av resurserna för aktörerna inom rättsvården. Utskottet påpekar att resursläget för aktörerna inom rättsvården också skärps av de besparingar och nedskärningar som gjorts inom justitieministeriets förvaltningsområde samt av den kraftiga ökningen av IKT- och lokalkostnader liksom också av riktlinjerna om att det i regel inte anvisas tilläggsresurser för nya lagstadgade uppgifter (se LaUU 7/2025 rd).

Om att upprätthålla och stärka medborgarnas förtroende

Lagutskottet betonar liksom redogörelsen att medborgarnas förtroende för demokratin, samhällets institutioner och andra människor skyddar samhället mot sårbarheter och upprätthåller den mentala kriställigheten. Det är därför viktigt med avseende på den inre säkerheten att människornas förtroende bevaras och stärks. Utskottet påminner med hänvisning till tidigare ställningstaganden om att den inre säkerheten inte bara är ett resultat av myndigheternas verksamhet, utan att den i väsentlig grad är beroende av samhällets engagemang för att främja säkerheten och av att medborgarna litar på myndigheterna (se LaUU 16/2016 rd). Säkerhetsnivån bygger på förtroendet för myndigheterna, och respekten för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna är av stor betydelse i detta sammanhang. Det centrala målet för åtgärderna för den inre säkerheten bör därför vara att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att den inre säkerheten grundar sig på främjande av de mänskliga rättigheterna, rättsstatsprincipen, demokratin samt frihet, stabilitet, välfärd, likabehandling och jämställdhet (se LaUU 5/2025 rd). Förtroendet är också synnerligen viktigt med tanke på Finlands konkurrenskraft.

Ökningen av informationspåverkan kan leda till att det allmänna förtroendet går förlorat, anges det i redogörelsen. I bekämpningen av informationspåverkan spelar medborgarnas kritiska medieläskunnighet en central roll.

Domstolarna har en central roll när det gäller att upprätthålla samhällsfreden. Domstolarna behandlar inte bara brottmål utan också tvistemål och förvaltningsprocessmål som har ett starkt samband med den inre säkerheten och samhällsfreden. En korrekt och snabb behandling av målen främjar inte bara rättssäkerheten utan också förtroendet för domstolarna. Till denna del fäster lagutskottet särskild uppmärksamhet vid de långa behandlingstiderna. Det faktum att man kan bli tvungen att vänta länge på domstolens avgörande i ett brottmål eller tvistemål försvagar medborgarnas förtroende för domstolarna och deras verksamhet och i vidare bemärkelse för samhället. De långa behandlingstiderna för rättsprocesserna beror på det betydande finansieringsunderskottet som aktörerna inom rättsvården länge har lidit av. Underskottet har åtgärdats tack vare de tilläggsanslag som beviljats i och med redogörelsen för rättsvården. Trots det är ärendebalansen mycket stor till exempel vid åklagar- och domstolsväsendet och behandlingstiderna är långa. För att situationen ska förbättras krävs det inte bara tillräckliga resurser utan också lagstiftningsåtgärder och utvecklingsarbete som syftar till att göra verksamheten smidigare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

Utlåtande LaUU 8/2025 rd

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.10.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Anette Karlsson sd
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.